

INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA STARTAPLAR FAOLIYATINI BARQARORLASHTIRISH MEXANIZIMLARI

Mashrabov Muhammad Yusuf Muxsinjon o'g'li

Qo'qon universiteti talabasi

mashrabovmuhammadyusuf557@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida startaplarning faoliyatini barqarorlashtirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Zamonaviy iqtisodiyotda startaplar innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni amalga oshirishda asosiy rol o'ynaydi, shu bilan birga iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Maqolada startaplarning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi strategiyalar, moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash mexanizmlari, shuningdek, innovatsion muhitni yaratishdagi davlat siyosati hamda xususiy sektorning roli ko'rib chiqiladi. Shuningdek, startaplar faoliyatining barqarorligini oshirishda asosiy to'siqlar va ularga yechimlar ham tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari innovatsion iqtisodiyotda startaplar ekotizimini samarali rivojlantirish uchun amaliy tavsiyalar beradi va ushbu sohada ilg'or tajribalarni joriy etish imkoniyatlarini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar. Innovatsion iqtisodiyot, startaplar, startap ekotizimi, barqaror rivojlanish, venchur kapital, kraundfanding, innovatsion faoliyat, davlat-xususiy sheriklik, texnopark.

Krish.

Zamonaviy globallashuv davrida innovatsion iqtisodiyotning rivojlanishi davlatlarning iqtisodiy barqarorligi va raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Texnologik yangiliklar, ilm-fan va texnika sohasidagi tezkor o'zgarishlar yangi imkoniyatlar yaratib, iqtisodiyotning turli sohalarida samaradorlikni oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, startaplar – innovatsion g'oyalarni ishlab chiqish va ularni bozorda muvaffaqiyatli amalga oshirishda markaziy rol o'ynovchi sub'ektlardir. Ular yangi mahsulotlar, xizmatlar va biznes-

modellarni yaratish orqali iqtisodiyotni yangilash va diversifikatsiya qilishga xizmat qiladi. Biroq, startaplarning faqat innovatsion g'oyalar bilan cheklanib qolmasdan, uzoq muddatli va barqaror rivojlanishini ta'minlash juda muhimdir. Bu esa o'z navbatida ularning moliyaviy barqarorligi, samarali boshqaruv, qo'llab-quvvatlovchi institutsional muhit va davlat siyosatining uyg'unligi bilan bog'liq. Ko'plab mamlakatlarda startaplarning rivojlanishiga to'siq bo'layotgan asosiy muammolar – moliyalashtirishning yetishmasligi, tajribali kadrlarning kamligi, bozor va infratuzilma imkoniyatlarining cheklanganligi hisoblanadi. Shuning uchun innovatsion iqtisodiyotni rivojlantirishda startaplar faoliyatini barqarorlashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish va ularni amaliyotga joriy etish dolzarb vazifa sifatida turibdi. Ushbu mexanizmlar startaplar uchun qulay sharoit yaratish, ularning raqobatbardoshligini oshirish va uzoq muddatli rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Maqolada startaplarni qo'llab-quvvatlashdagi moliyaviy, institutsional va boshqaruv sohasidagi mexanizmlar, shuningdek, davlat va xususiy sektorning roli, muammolar va ularning yechimlari batafsil tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari innovatsion iqtisodiyotda startap ekotizimini samarali rivojlantirish uchun muhim tavsiyalarni taqdim etadi.

Startaplar faoliyatini rivojlantirishdagi asosiy muammolar va ularning yechimlari.

1-jadval

Muammo	Tavsif	Taklif etilayotgan yechim
Moliyaviy resurslarning yetishmasligi	Startaplarning dastlabki bosqichda investitsiya topolmasligi	Venchur fondlar, davlat grantlari va kraundfanding tizimini rivojlantirish
Kadrlar salohiyatining pastligi	Menejment va texnik bilim yetishmasligi	Innovatsion ta'lim dasturlarini kengaytirish, mentorlik

		tizimi joriy etish
Bozor infratuzilmasining cheklanganligi	Mahsulotni tijoratlashtirishda to'siqlar mavjud	Texnoparklar va innovatsion markazlar tarmog'ini kengaytirish
Huquqiy va institutsional muhitning zaifligi	Qonunchilikda startaplarga oid aniq mexanizmlar yo'q	Startap faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi normativ bazani takomillashtirish
Xalqaro hamkorlikning sustligi	Tajriba almashish imkoniyatlari kam	Chet el startaplari va investorlari bilan hamkorlik dasturlarini yaratish

Startaplar faoliyatining barqaror rivojlanishida bir qator tizimli muammolar mavjud bo'lib, ularning yechimi innovatsion iqtisodiyotni samarali shakllantirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. 1-jadvalda bu muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilingan. Birinchi navbatda, moliyaviy resurslarning yetishmasligi startaplar oldidagi eng katta to'siqlardan biri hisoblanadi. Ko'pgina startaplar o'z g'oyalarini amalga oshirishning dastlabki bosqichida investitsiya topishda qiynaladi. Bu holat ularning rivojlanishini sekinlashtiradi yoki umuman to'xtatib qo'yadi. Mazkur muammoni hal etish uchun venchur fondlar faoliyatini kengaytirish, davlat tomonidan startap grantlarini ajratish va kraundfanding tizimini rivojlantirish zarur. Ushbu yondashuvlar startaplarning moliyaviy mustaqilligini oshiradi hamda investorlar uchun ularni jozibador qiladi. Ikkinchi muammo kadrlar salohiyatining pastligi bilan bog'liq. Aksariyat yosh startap jamoalari texnik jihatdan innovatsion g'oyaga ega bo'lishiga qaramay, menejment, marketing yoki strategik rejalashtirish ko'nikmalarida tajriba yetishmasligidan aziyat chekadi. Shu sababli innovatsion ta'lim dasturlarini kengaytirish, universitetlarda startap-inkubatsiya markazlarini tashkil etish, mentorlik va trening dasturlarini yo'lga qo'yish muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuv nafaqat

startaplarning boshqaruv salohiyatini oshiradi, balki ularni global raqobatga tayyorlaydi. Uchinchi muammo sifatida bozor infratuzilmasining cheklanganligi ko'rsatib o'tiladi. Startaplar tomonidan ishlab chiqilgan mahsulot yoki xizmatlarni tijoratlashtirish uchun zarur infratuzilma, ya'ni texnoparklar, innovatsion markazlar, marketing platformalari yetarli emas. Bu esa ularning bozorga kirishini qiyinlashtiradi. Mazkur muammoni hal etish uchun texnoparklar tarmog'ini kengaytirish, akseleratsiya dasturlarini yo'lga qo'yish va raqamli bozor maydonlarini rivojlantirish lozim. To'rtinchi muammo huquqiy va institutsional muhitning zaifligi. Startaplar faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy baza yetarlicha mukammal emasligi sababli, ko'plab loyihalar huquqiy noaniqlik tufayli rivojlanmay qoladi. Shu bois startaplar faoliyatini qo'llab-quvvatlovchi maxsus qonun va me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqish, intellektual mulkni himoya qilish tizimini takomillashtirish zarur. Beshinchi muammo xalqaro hamkorlikning sustligi. Chet el startaplari bilan tajriba almashish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va global bozorlarga chiqish imkoniyatlari cheklangan. Bu holat startaplarning rivojlanish sur'atini pasaytiradi. Mazkur muammoni hal etish uchun xalqaro startap tarmoqlari bilan hamkorlik dasturlarini yaratish, chet el investorlarini jalb qilish va qo'shma inkubatsiya markazlarini tashkil etish muhimdir.

Xulosa. Xulosa o'rnida ta'kidlash joizki, startaplarning barqaror faoliyatini ta'minlash bu faqat iqtisodiy yoki texnologik masala emas, balki ijtimoiy, ta'limiy va institutsional jihatlarni ham o'z ichiga olgan kompleks jarayondir. Innovatsion iqtisodiyotda startaplar ekotizimini rivojlantirish uchun ta'lim tizimini zamonaviylashtirish, xalqaro hamkorlikni kengaytirish, intellektual mulkni himoya qilish mexanizmlarini takomillashtirish hamda raqamli infratuzilmani mustahkamlash zarur.

Foydalanilgan adabyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 21-sentabrdagi PQ–3946-sonli qarori – “Innovatsion faoliyatni rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida”.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF–60-son Farmoni – “2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”.
3. O'zbekiston Respublikasi Innovatsion rivojlanish vazirligi. “Startaplarni qo'llab-quvvatlashning milliy dasturi” – Toshkent, 2023.
4. Schumpeter, J. A. (1934). The Theory of Economic Development. Cambridge: Harvard University Press.
5. Drucker, P. (1985). Innovation and Entrepreneurship: Practice and Principles. New York: Harper & Row.
6. Audretsch, D. B., & Thurik, A. R. (2001). “What's new about the new economy? Sources of growth in the managed and entrepreneurial economies.” Industrial and Corporate Change, 10(1), 267–315.
7. OECD (2021). Startup Ecosystems and Policies for Entrepreneurship Development. Paris: OECD Publishing.